

XV. BUDAPESTI EMERGENCIA WORKSHOP

2024. december 13., péntek 10:00-17:00

1111 Budapest Egry József utca 1., BME E épület 5. emelet 503.

1. szekció, elnök: Paksi Dániel, BME GTK Filozófia és Tudománytörténet Tsz.

10:00 **Megnyitó**, Paksi Dániel

10:10 **Kulcsár Géza**, Urbanum.

Felhős rendszerek, ködös tervek: az emergens, komplex rendszerek evolúciótana Bergsontól az AI-ig

10:50 **Marosán Bence**, BGE KKK Nemzetközi Kapcsolatok Tsz.

Emergencia és a kauzális affinitás elve

11:30 **Marosán György**, BGE, nyugdíjas tanár.

A létszintek emergenciájának lehetséges keret-modellje: a létszint-ugrások értelmezése

ebédszünet

2. szekció, elnök: Karakas Alexandra, BME GTK Filozófia és Tudománytörténet Tsz.

13:00 **Ullmann Tamás**, ELTE BTK, Filozófia Intézet.

Agy, emergencia, neuroplaszticitás

13:40 **Bárdos Dániel**, BME GTK Filozófia és Tudománytörténet Tsz.

Oksági emergencia és oksági szétterjedés – filozófiai perspektívák

14:20 **Serfőző Krisztián**, ELTE, Etika és politikai filozófia Doktori Program.

Igazságossági elvek emergenciája

kávészünet

15:20 **Paksi Dániel**, BME GTK Filozófia és Tudománytörténet Tsz.

Emergens elme, avagy azonosság és különbözőség egy(tér)időben

16:00 **Sebestyén Marcell**, BME GTK Filozófia és Tudománytörténet Tsz.

A donaldi evolúciós modell áttekintése

Absztraktok:

Kulcsár Géza: Felhős rendszerek, ködös tervek: az emergens, komplex rendszerek evolúciótana Bergsontól az AI-ig

Az előadás a rendszerek és a rendszermérnökség filozófiai alapjait vizsgálja, különös tekintettel a rendszerek autonómiájára és a spontán/emergens szerveződés jelentésére, jelentőségére – és egyáltalán, a szisztematizmus fogalmiságának megközelítési lehetőségeire. A világ inherens komplexitásával való metafizikai, illetve mérnöki megküzdési módokban egyszerre feszülnek egymásnak a monadikus-pluralisztikus, illetve a célszerű-spontán polaritások, a hozzájuk tartozó dichotómiák. Az előadás a modell fogalmának értelmezési lehetőségein keresztül veti fel egy általános, transzdiszciplináris fejlődéelmélet vázlatát.

Marosán Bence: Emergencia és a kauzális affinitás elve

Előadásomban arra szeretnék rámutatni, hogy az egyes emergens létszinteknek mindig van olyan, speciálisan rájuk jellemző tulajdonsága, amely az adott szint elemeit közelebről és szorosabban is egymáshoz fűzi. A legalsóbb szinten, a szervetlen valóság szintjén, „puszta” kauzális kölcsönhatásról beszélhetünk még; utána viszont, az *élet* megjelenésével, az interakciók egyre szofisztikáltabb formái jelennek meg, amelyek szorosabb szférává kapcsolják össze a szóban forgó létszint egyedeit. Az előre, a tudatosra és az öntudatosra jellemző sajátos interakciók, kommunikációs formák jelennek meg. Ez feltételez néhány elsőre kontingensnek és empirikusnak mutató körülményt, amelyek egy további pillantásra már szigorúbb, „aprioribb” előfeltételeknek bizonyulnak: nevezetesen azt, hogy a szigorú értelemben vett élőnek (tudatosnak, szelleminek) a szűkösség és az egymásra utaltság körülményei között kell felbukkanniuk. Az egyednek kell, hogy legyen bizonyos távolsága a létfenntartása eszközeihez képest, hogy élő (tudatos, szellemmel bíró) egyedként egyáltalán kialakulhasson, és a szűkösség állapotai között rá kell, hogy legyen kényszerítve más egyedekkel való együttműködésre, és ily módon a velük való kommunikációra. Ezt a sajátos fajta ráutaltságot nevezzük mi a „kauzális affinitás elvének”, hogy tehát rá vannak kényszerítve arra, hogy okságilag is sajátosan rájuk jellemző módon kapcsolódjanak az adott létszint többi egyedéhez, és ehhez a megfelelő strukturális feltételek is adva kell, hogy legyenek testi konstitúciójukban.

Marosán György: A létszintek emergenciájának lehetséges keret-modellje: a létszint-ugrások értelmezése

A létet egymásra épülő és egyre komplexebbé váló konstrukciók alkotják, amelyek meghatározott szintek szerint rendeződnek el. A tudomány az évszázadok során feltárta az élettelen természet, majd az élet, azután pedig az ember és az emberi tudat létszintjein belüli fejlődés menetét. Ugyanakkor a létszint ugrások - vagyis az élettelen anyagi világ létrejötte, majd az élet születése, azután az ember kialakulása – értelmezése ma még sok tekintetben a vallási narratívák és a filozófiai elméletek területére esnek. Az elmúlt időszakban – a tudomány fejlődésének eredményeként – fokozatosan kirajzolódott az emergencia általános elméletének körvonalai. Az előadás az emergencia, létszinteken belüli és a létszint-ugrásokat értelmező modelljének lehetséges megoldásaival és a még tisztázatlan kérdések bemutatásával foglalkozik. Felrajzolja a létszint ugrásoknak egy olyan általános modelljét, amely választ kínál a kozmosz „életre hangoltságának” rejtélyére és a tudat létrejöttének – ma még sok tekintetben csodaszerű – folyamatára.

Ullmann Tamás: Agy, emergencia, neuroplaszticitás

A kortárs elmefilozófiában zajló vita a tudatosság természetéről egyre természetlenebbnek tűnik. A két szélső pólus – a tudat naturalista redukciója és a tudat végső adottságként való feltevése – között számos elméleti irányzat alakult ki, de mindegyiknek a középpontjában egy olyan elválasztás áll tudatos lét és fizikai lét, belső és külső, szubjektív és objektív között, ami rendkívüli módon korlátozza az elméleti lehetőségeket. Úgy gondolom, hogy a kortárs agykutatás elméleti szinten túl van ezeken a megkülönböztetéseken, és nemcsak rendkívül érdekes empirikus anyaggal szolgál az elmefilozófia számára, hanem teoretikus értelemben is felforgatja az alapvető meggyőződéseinket az anyaggal, az oksággal, a testtel és a létezéssel kapcsolatban. Az előadásban elsősorban Buzsáki György munkáira támaszkodom, és az ő fogalmaival igyekszem az emergencia, a plaszticitás, az idő, az emlékezet, stb. fogalmait átértelmezni.

Bárdos Dániel: Oksági emergencia és oksági szétterjedés – filozófiai perspektívák

Előadásomban Erik Hoel elmúlt években bevezetett oksági emergencia koncepcióját vizsgálom meg, amely szerint a magasabb szinten megjelenő tulajdonságok nem csupán az alsóbb szintek összegéből adódnak, hanem önálló oksági erővel bírnak, amely visszahat az alsóbb szintekre. Ez az oksági hatás azonban nem önálló (ennyiben különbözik az erős emergencia hírhedt lefelé okozásától), hanem az alsóbb szintek kölcsönhatásainak komplex következménye, amely csak korlátozottan, specifikus feltételek mellett van jelen. Az oksági szétterjedés fogalma ezzel kiegészítve mutatja be, hogyan tolódik el fokozatosan az okság több szint között, lehetővé téve az alsóbb és magasabb szintű rendszerek kölcsönös hatását. Hoel szerint információelméleti eszközökkel, például zajcsökkentési mérésekkel, ezek az emergens hatások mérhetővé válnak, így empirikus vizsgálatra is alkalmasak. Emiatt a koncepció ígéretes lehet az élő rendszerek vizsgálatára, például a sejtszintű génszabályozás esetén annak magyarázatára, hogy hogyan jelennek meg olyan magasabb szintű mintázatok – mint a sejtválaszok koordinálása –, amelyek nem vezethetők vissza egyetlen gén aktivitására, hanem komplex kölcsönhatások eredményei. Előadásomban arra vagyok kíváncsi, hogy Hoel oksági emergencia koncepciója mennyiben jelent valódi újítást a filozófiai diskurzusban, különösen a gyenge emergenciával összevetve, amely nem tulajdonít autonóm oksági szerepet a magasabb szinteknek.

Serfőző Krisztián: Igazságossági elvek emergenciája

John Rawls az átgondolás egyensúlyának (*reflective equilibrium*) nevezett módszert alkalmazza a társadalom alapstruktúrájának megállapítására: amely szerint a társadalmi igazságosság elveinek igazolásához szükség van az elméleti eredmények alapvető morális ítéleteinkkel való újra és újra megismételt összevetésére. Rawls állítása szerint akkor beszélhetünk ítéleteink megfelelő, „széles” egyensúlyáról (*wide reflective equilibrium*), ha számításba vettük nemcsak alapvető morális meggyőződéseinket, de az alternatív filozófiai elméleteket is. Ha Rawls módszere sikeres, akkor az igazságosság elvi struktúrája spontán módon, egyfajta emergencia révén rendeződik össze.

Elizabeth Anderson módszertani javaslata szerint az igazságosság elvei tartalmának megállapításához érdemes figyelembe vennünk az egalitárius mozgalmak tapasztalatát – azaz nemcsak az alapvető morális meggyőződéseinket, és a filozófiai tradíciót, de emellett a politikai gyakorlatot is. Előadásomban amellett érvelek, hogy annak, hogy teljesüljön a Friedrich Hayek által is megkövetelt emergencia, avagy az ítéletek megfelelően széles egyensúlya, szükséges feltétele, hogy tekintetbe vegyük a különböző emancipatorikus mozgalmak tapasztalatát.

Paksi Dániel: Emergens elme, avagy azonosság és különbözőség egy(tér)időben

Samuel Alexander eredeti emergencia fogalmának megfelelően minden létező alapvetően a téridő emergens megnyilvánulása, vagyis egy téridő-komplex; ami természetesen az elmére is igaz. Ez az elme esetében azt jelenti, hogy az elme szubsztanciális értelemben azonos az adott elmét alkotó komplex neurális folyamatokkal; illetve, hogy az elme kapcsolata a különböző tárgyakkal alapvetően éppen olyan téridőbeli viszony, mint pl. a gravitációs kölcsönhatás két anyagi test között, vagyis a megismerés, emlékezet, várákozás, stb. tárgyai nem elmebeliek. Ez pedig a létezés emergens értelmében azt jelenti, hogy a szó szigorú értelmében csak az emberi személy létezik, ő a szubsztancia, a test és elsősorban a neurális folyamatok azt a teret adják, ahol az emberi elme specifikus ideje, vagyis elsősorban az emlékezet és a várákozás megnyilvánul, létrehozva magát az emergens elmét, egy sajátos, magasabb szintű téridő-komplexet.

Sebestyén Marcell: A donaldi evolúciós modell áttekintése

Merlin Donald *Az emberi gondolkodás eredete* című művében egy a biológiai és kulturális evolúciót egyaránt magába foglaló elméletet mutat be, amely összhangban áll az emergentizmus alapelveivel. Előadásomban szeretném felvázolni a donaldi modellben szereplő fejlődési fázisokat, kiemelt hangsúlyt helyezve a mitikus és teoretikus kultúra szakaszaira.